

ATT LÄRA IN UTE BLADET

NR 2/25
ÅRGÅNG 39

NATURSKOLEFÖRENINGEN

EN MAGISK FÄGELFÖRMIDDAG
VAD HÄNDER MED SLAMSUGGAN?
Naturskolor i Sverige 2025
ESCAPE ROOM
NATURFILM
TÅNGSKOLA

ATT
LÄRA IN
UTE

Naturskoleföreningen

NATURSKOLEFÖRENINGEN

är en intresseförening för människor som arbetar med utomhuspedagogik. Vi arbetar för en idé; att lära in ute.

Positiva upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Kunskapen om naturen börjar i naturen!

MEDLEMSSKAP

Enskilda personer och organisationer är välkomna som medlemmar.

Medlemmar får ATT LÄRA IN UTE-BLADET, som utkommer med fyra nummer per år, via inlogg på hemsidan i form av en PDF-fil.

ÅRSAVGIFT

- enskilda medlemmar 220 kr
 - organisationer/institutioner 220 kr
 - naturskolor 1000 kr
- Anmäl dig på föreningens postgiro 493 33 84 - 2.
Uppge namn, adress, telefon och email-adress.

ADRESS

Naturskoleföreningen
c/o Jenny Carlsson
Järntorgsgatan 14
596 31 Skänninge

HEMSIDA

www.naturskola.se

ATT LÄRA IN UTE-BLADET

Naturskoleföreningens medlemstidskrift. Utkommer med fyra nummer per år.

ANSVARIG UTGIVARE

Johan Agås

REDAKTÖR

Robert Lättman-Masch

ADRESS

ATT LÄRA IN UTE-BLADET
c/o Robert Lättman-Masch
Sköndalsvägen 2
148 30 Ösmo
Tel. 08-520 73708
robert.lattman-masch@nynashamn.se

ANNONSER

Helsida 1500 kr; halv 800 kr;
kvarts 400 kr

MANUSSTOPP

Nr 3/25 I september

FRAMSIDA

Foto: Robert Lättman-Masch

UPPLAGA

Digital till medlemmar.

STYRELSEN

kan Du vända Dig till om Du vill veta mer om föreningen eller har någon idé som Du vill framföra. Kontakta Naturskoleförening: styrelse@naturskola.se, Tel: 070-221990

ORDFÖRANDE

Johan Agås
johan.agas@naturskola.se

VICE ORDFÖRANDE

Anna Ekblad
anna.ekblad@naturskola.se

KASSÖR

Jenny Carlsson
jenny.carlsson@naturskola.se

LEDAMÖTER

Birgitta Sähke
birgitta.saihke@naturskola.se

Andrea Göök
andrea.gook@naturskola.se

Patrik Swede
patrik.swede@naturskola.se

Magdalena Rehnberg
magdalena.rehnberg@naturskola.se

Adil Sadiku
adil.sadiku@naturskola.se

Sara Antell
sara.antell@naturskola.se

REDAKTÖR OCH FORMGIVARE

ATT LÄRA IN UTE-BLADET
Robert Lättman-Masch 08-520 73708

WEB-ANSVARIG

webb@naturskola.se

INFORMATIONSMATERIAL

Naturskoleföreningen har material till mässor, föreläsningar och utställningar. Behöver du informationsfoldrar, låna föreningens Power Point eller Roll up, köpa tygmärke med Naturskoleföreningens logo kontakta Birgitta Sähke.

TILL ALLA SKRIBENTER

Vi är tacksamma om Du hjälper oss med några enkla saker när Du skriver i ATT LÄRA IN UTE -BLADET:

- Dela upp texten i mellanrubriker.
- Skriv gärna bildtexter.
- Bifoga illustrationer eller foton med hög upplösning.
- Skicka en ren fil där Du sparat texten i Word i typsnitt Times new roman 10 p utan inslag av layout, tabeller eller andra finesser som finns i textprogrammet. Skicka också gärna en fil där det framgår var bilderna passar i förhållande till texten.
- Skicka text och bilder till:

robert.lattman-masch@nynashamn.se

ATT LÄRA IN UTE BLADET 2025

Föreningssida.....	2
Ledare.....	3
En magisk fågelförmiddag.....	4
Naturfilm.....	6
Fiske i Grötviks hamn.....	9
Tångskola för nybörjare.....	10
Sveriges naturskolor 2025.....	12
Kontaktuppgifter naturskolor.....	14
Escape Room.....	19
Vad händer med slamsuggan?.....	20
Naturrutan.....	23

Ansvar för innehåll: styrelsen

Stort grattis till Naturskoleföreningen!

En dryg månad har nu gått efter att jag fått uppleva ännu en fantastisk årsmöteskonferens och intrycken har nu sjunkit in ganska bra. Halmstad var i år skådeplatsen för evenemanget och denna gång med lite extra guldkant då föreningen ju firar 40 år!

Upplevelserna och intrycken var som vanligt många och dessa tar tid att sortera. Vi fick delta i workshops och lyssna till intressanta föreläsare, vandra tillsammans i en skog full av troll och fogdar där bårbarning och pilbågeskytte spelade roll och vi fick uppleva ett magiskt strandhäng i solnedgången där eldens lågor och vår sång blev ett.

Att bara vara få vara tillsammans en stund med tillfälle att ta upp kontakten med gamla vänner igen eller lära känna några nya hängivna naturskolepedagoger är också en viktig del. För mig har det alltid känts som att träffa min stora "Naturliga familj" och i år blev det min nionde återträff.

Fyrtioårsfirandet uppmärksammades bland annat genom att vi tillsammans skapade en fysisk tidslinje i form av ett rep där alla naturskolor fick hänga upp bidra med material som symboliserade något år på linjen.

Vi fick även uppleva en mysig festkväll där vi fick beskåda naturskoleklädseln genom föreningens 40 år och klura på ett lurigt musikkryss med frågor. Discodansen senare under kvällen blev som vanligt en höjdpunkt! Vi fick också motta en jubileumsgåva från Finlands naturskolor, stort TACK för den!

TACK också till arrangörerna i region Sydväst och till värdarna på Halmstads Naturskola!

Nästa år drar vi vidare mot Ånnaboda, i de djupa Närkeskogarna, då region Mitt står för värdskapet!

Nu väntar snart en sommar där det förhoppningsvis finns tid för återhämtning och ett gäng njutbara lata dagar med sol och bad. De senaste dagarna så här i sista tredjedelen av maj har bjudit på raka motsatsen med regn och en temperatur på 5 grader...

Hoppas att ni som vanligt läser igenom Att lära in ute-bladet grundligt! Detta nummer innehåller i stort sett reportage från årsmöteskonferensen samt den klassiska kartan med regioner och kontaktuppgifter.

Tack också för förtroendet jag fått till att leda föreningen ytterligare två år fram till 2027!

Ha en riktigt skön sommar!

JOHAN AGÅS
ORDFÖRANDE

En magisk fågelförmiddag

Den vill jag ha! Vet jag att jag sa högt när jag läste programmet för årets naturskolekonferens. Fågelguidning med Anders Wirdheim vid livräddartornet på Tylösand. För mig som passionerad fågelskådare är han ett stort namn. På naturskolan deltog vi i den stora fågelräkningen "Vinterfåglar in på knuten". När resultaten var räknade publicerades det en slutrapport. Den slutrapporten var skriven av Anders Wirdheim. Den var fullmatad med intressant fakta. Fakta som jag sedan använde i mina fågelpromenader med eleverna.

Vi började torsdagen med lite fågeluppvärmning innan frukost genom att följa Tylöbäck i riktning mot havet guidade av Lars Göte Nilsson. Också det en guide med mångårig och stor kunskap om fåglar.

Efter en rask promenad genom den vindpinade snårskogen, vilket är en utmaning när det kvittrar i vartannat träd, nådde vi den långa sandstranden Tylösand där Anders Wirdheim väntade oss. Vi gick till en klippudde mitt emot Tylön belägen cirka 100 meter ut i havet. Anders berättade att söder om oss har vi Laholmsbukten, därefter Bjärehalvön. Det låglänta ute i havet är Hallandsväderö och det som blånar i fjärran är Kullaberg. I detta område har det genomförts fågelinventeringar sedan början av 1900-talet. Dokumenterat material finns från 1923. Mycket god koll framför allt på fågelungar.

Nedanför udden mot Tylön har vi klippig botten. Här finns ejdrarna och blåmusslan, som är dess basföda. I vattnet norr om oss är det sandig botten och där finns hjärtmusslan som är själva maskineriet för de stora mängder av sjöorrar och svärter,

troligen från ryska tundran, som övervintrar här.

I början av 1900-talet var det mycket fisk i havet. Fler än 100 par tobisgrisslan häckade på Tylön. Idag kan man se några få tobisgrisslor, men inga häckande.

1970 var hela ön täckt av fiskmåsar, 500 par häckade på ön. 1972 genomfördes en kommunsammanslagning vilket innebar att små soptippar blev en stor soptipp. Gråtrutarna som häckade på Hallandsväderö flög till soptippen i Helsingborg. Gråtrutarna från Tylön flög till Halmstad soptipp. På kort tid

ökade populationen från ett tiotal till hundratal gråtrutar. De åt även fiskmåsar, främst ungar och ägg. Men vissa gråtrutar specialiserade sig på att äta vuxna fiskmåsar. Antalet fiskmåsar sjönk till 100 par. Idag finns det inga fiskmåsar på Tylön, de har flyttat in till Halmstad, där erbjuds människorestmeny. Häckar gör de på stadstaken till stadsbornas förtret då de inte kan sova med öppet fönster. Gråtruten nådde sitt maximum i början av 2000-talet med 800 par, som idag har minskat till 100 par på grund av att sophanteringen har blivit bättre och det kustnära trålfisket

Djurs, växters och svampars samspel med varandra och hur några miljöfaktorer påverkar dem

LGR 22 BIOLOGI AK 4-6

Människans beroende av och påverkan på naturen med koppling till naturbruk, hållbar utveckling och ekosystemtjänster

har upphört. Mindre mat helt enkelt. Gråtrut och havstrut är idag en raritet i området.

De senaste 20 åren har gässen ökat. Vitkindad gås och grågås. Medan vi står på udden flyger ett flertal streck med vitkindad gås in och landar på Tylön. Dock på den västra sidan, så vi kan inte se dem.

Det sitter några unga storskarvar på den södra udden på Tylön. Storskarven har idag i princip ersatts av toppskarven speciellt längre norr ut på västkusten. Toppskarven vill ha djupare vatten, än det Tylön kan erbjuda.

Genom tubkikaren kan vi även på Tylön se strandskator, gravänder och en grågås som ligger på ägg. Det lär inte dröja länge innan de första ungarna kommer simmande

Ejder

En ejderhona kallas åda, en hane guding och en ung hane hälsing. I vattnet nedanför klippan kunde vi med egna ögon se konsekvenserna av den sneda könsfördelning som råder idag hos ejder. Tre till fyra hannar som uppvaktar en hona. På 1970- och 1980-talet var det varannan damernas. Ejder bildar nya par varje år, men det gör de redan på övervintringsstället. I vattnet finns en hona som redan bildat par och en

massa hannar som inte har parat sig. Detta är stressande för honan, att hela tiden bli utsatt för uppvaktning av flera hannar och även påtvingade parningar. Honan kan dock undvika parning eftersom honan och hanen har spiralvridna könsdelar åt olika håll. Det är bara den utvalde rätte hanen som kan stimulera henne så att en parning fungerar.

1996/1997 passerade 100 000 ejdrar platsen, för att därefter följa den svenska kustlinjen till häckningsplatser i Östersjön. Tio år senare var antalet nere i 60 000 ejdrar. Nyligen i den senaste räknades det in 10 000 ejdrar. Forskare har haft flera teorier vad som är orsaken till denna minskning av ejderpopulationen. Emellanåt motstridiga teorier. Havsörnens återkomst och brist på B-vitaminet tiamin har bland annat föreslagits som orsak. På Tylön har man aldrig haft havsörn och ingen tiaminbrist, ändå har ejdern minskat med 90 procent, därför måste det finnas ytterligare orsaker. Anders förslår minskningen av blåmusslor i vattnet. Tidigare gödde vi våra kustnära vatten med näringsrikt vatten från samhälle och industri. Blåmusslan ökade eftersom den lever på att filtrera ut näringsämnen från vattnet. Ejderpopulationerna blev större. Idag har reningsverken blivit bättre

därmed har utsläppen minskat.

Ejderhonan är beroende av att lägga på sig ett ordentligt lager av fett inför häckningen, eftersom hon ruvar ensam. Hanarna sticker i väg ut till havs så fort som de har parat sig. Hon äter ingenting medan hon ruvar utan lever på sina reserver. Forskare har kunnat visa att ejderhonan väger mindre än tidigare. Det tyder på att hon inte har kunnat äta upp sig.

Nu finns det hopp. En vän till Anders som snorklar i vattnet runt Tylön rapporterar att han sett mängder av frisimmande larver till blåmussla de senaste åren.

TEXT OCH FOTO: BIRGITTA SÄIHKE

*Sambanden mellan populationer och tillgängliga resurser. LGR 22 BIOLOGI
ÅK 7-9*

Människans påverkan på naturen lokalt och globalt

De biologiska förklaringsmodellernas historiska framväxt, användbarhet och föränderlighet.

Kulturgarantin (kulturupplevelser och kulturpedagogik i skolan) och jag, som är naturpedagog och Mårten som är filmpedagog ville göra ett samarbete. Vår idé var att låta eleverna utforska naturen med hjälp av kameran. Vi ville att barnen skulle stanna upp, ta sig tid på en plats, undersöka och komma riktigt nära, men på ett annat sätt än att inventera. Vi ville också att de skulle få lära sig mer om hur en berättelse byggs upp med dramaturgi, samt lära sig mer om filmmediet och källkritik.

Under tre år har vi utvecklat temat som vi kör med alla fyror varje höst. Under dessa tre år har vi märkt vad som funkar och framför allt vad som inte funkar lika bra.

Tre undervisningstillfällen

Vi träffar varje klass vid tre tillfällen. Det första året vi körde temat sågs vi bara en halvdag. Vi trodde att det skulle räcka eftersom processen är det viktigaste och inte slutresultatet. Dessutom arbetade femmorna med litteratur och film, så vi tänkte att det inte behövdes mer än en introduktion i fyran. Vi märkte dock snabbt att det var för ont om tid, så till andra året ändrade vi upplägg till att ses tre gånger.

Första tillfället i skolan

Under det första tillfället kommer vi ut till klassen i skolan. Här introducerar vi ämnet naturfilm genom att visa en

Under en workshop fick ett entusiastiskt gäng testa på att göra naturfilm. Tiden var knapp, men deltagarna lyckades ändå skapa riktigt fina naturfilmer! Workshopdeltagarna

fick en snabbversion av tema Naturfilm som alla elever i årskurs 4 i Simrishamn får ta del av. På Naturskolan Österlen i Simrishamns kommun samarbetar vi mycket med

del av en naturfilm och diskuterar vad vi ser och upplever. Vi berättar även om naturområdet de ska få besöka, samt en fördjupning om träd, svampar och samspelet dem emellan. Eleverna får lära sig om olika bildutsnitt, perspektiv och visar filmutrustningen. Vi går även igenom en checklista som de får när vi ses på naturskolan.

Vi använder oss av ipads och filmar direkt i programmet iMovie som vi även redigerar i. Vi har även stativ. Ipadsen sitter i rejäla ramar med handtag.

Bildperspektiv: Totalbild, helbild, halvbild, närbild och extrem närbild.

Perspektiv: Exempelvis fågelperspektiv

och grodperspektiv.

Andra tillfället på naturskolan

När eleverna kommer till naturskolan är de förberedda på vad som väntar och är ofta ivriga att få komma ut. När vi först kommer till platsen där vi ska filma inleder vi med att berätta inom vilka gränser de måste hålla sig. Vi påminner även om att inte väsnas för mycket då det kan störa andra filmteam. De filmar i smågrupper på 3 – 4 personer och innan de kan börja får de gå runt på området för att hitta ett träd som de ska utgå ifrån i filmen. Vi insåg ganska snabbt att det krävdes lite ramar

och struktur, även om vi ville låta dem utforska och skapa fritt. Därför valde vi träd som utgångspunkt, men de ska också undersöka vad trädet har för grannar och inneboende. Lite ramar underlättar även samarbetet i grupperna.

Rent filmtekniskt påminner vi eleverna om att de behöver ha många klipp som inte är för korta, de ska använda olika bildutsnitt och perspektiv. De ska även använda stativ i största möjliga utsträckning och zooma med fötterna, inte med kameran. Om kameran kommer nära blir bilden i bättre kvalitet än om man använder kameran zoom.

Att göra naturfilm kan vara tålmodskrävande. Att filma samma sak på olika sätt är något helt annat än att kolla på snabba klipp. Att dessutom enas i gruppen om vad som ska filmas kan vara riktigt utmanande.

Redigering

Den tredje gången vi ses åker vi ut till skolan igen och nu är det dags för redigering. Det är först nu eleverna förstår varför det var så viktigt att filma mycket. Trots att vi har filmat en hel förmiddag så blir filmerna ungefär en minut långa. Vi brukar sätta den gränsen för annars skulle filmerna förbli oklippta. Det är svårt att välja bort!

Efter en kort genomgång av redigeringsprogrammet är det dags för eleverna att få skapa sina egna naturfilmer och för att underlätta så har de en steg-för-steg-lista.

1. Titta igenom allt som ni har filmat. Snabbspola inte.
2. Lägga klipp i rätt ordning.
3. Ta bort klipp som inte blev bra och korta ner klipp som är för långa.
4. Se över övergångarna mellan klipp.
5. Ta bort ljud från klipp.
6. Lägga till atmosfärljud.
7. Lägga till berättarröst om ni vill.
8. Lägga till text.

När de filmade på naturskolan fick de även skriva lite anteckningar om vad de observerade, fakta som de kan inkludera i filmen. När vi redigerar finns även möjlighet att söka mer fakta för de som vill.

Även om vi har gått igenom hur man redigerar behöver eleverna ofta mycket hjälp. Ibland är det svårt att komma igång, ibland bråkar programmet och ibland bråkas det i grupperna. Det är många beslut som måste tas och det är inte alltid så lätt att lyssna på varandra. Många

blir också lite chockade av att det är så mycket jobb med att göra en film. Resultaten på filmerna är väldigt olika och det är precis det vi vill. Vissa gör rena faktafilmer medan andra fokuserar mer på dramaturgi

och konst.

Efter filmvisningen brukar alla, trots hårt slit, vara väldigt nöjda med det de har åstadkommit!

TEXT OCH FOTO: ANDREA GÖÖK
NATURSKOLAN ÖSTERLEN

Mer Friluftsliv i Skolan

En kostnadsfri tvådagars fortbildning för pedagoger som vill använda naturen i undervisningen.

Du får konkreta metoder och inspiration till friluftsliv, utomhuspedagogik och friluftsdagar – helt i linje med läroplanen.

Sedan 2013 har över 3 000 pedagoger deltagit och fått verktyg för att stärka elevers lärande utomhus. I år hålls fortbildningen i 15 orter runt hela landet!

Fortbildningen är ett samarbete mellan Sportfiskarna och Naturskoleföreningen, och finansieras av Svenskt Friluftsliv – därför är den helt gratis!

Anmäl dig nu! [Mer Friluftsliv i skolan | Sportfiskarna](#)

Naturskoleföreningen

Fiske i Grötviks hamn

Hans Lindqvist, Sportfiskarna från Sportfiskarna och han kollega Kim höll en inspirerande workshop om fiske och invasiva arter längs Västkusten. Hans började berätta om Sportfiskarnas verksamhet med skolelever, samt om deras fiskeskola för barn och ungdomar i åldern 9 till 15 år. Efter det frågar han oss om hur många olika fiskarter som finns i Sverige och vi som deltagare skulle nämna minst en art. Några av oss nämnde braxen, ruda, öring, gädda...ovs. Därefter berättade han att det finns omkring 250 olika fiskarter i Sverige.

Vi delades upp i två grupper och fick prova på att fiska krabbor med räckor tillsammans med Kim, ett traditionellt och roligt fiskesätt. Kim delade med sig av värdefull kunskap om invasiva arter och deras påverkan på det lokala ekosystemet. Han

berättade bland annat om hur vissa arter, som den amerikanska kräftan, har tagit sig in i våra vatten och vad det innebär för den ursprungliga faunan. Under senare år har några nya arter dykt upp i Sverige: vitfingrad brackvattenskrabba *Rhithropanopeus harrisi*, blåskrabba *Hemigrapsus sanguineus* och småprickig penselkrabba *Hemigrapsus takanoi*. De är alla små krabbor som fortplantar sig snabbt och man befärar att de kan bli invasiva arter som påverkar den inhemska faunan negativt.

Till exempel tränger *Hemigrapsus*-arterna ut vår inhemska strandkrabba *Carcinus maenas*. En annan invasiv art som har funnits i Sverige sedan år 1932 är kinesisk ullhandskrabba *Eriocheir sinensis*.

Den andra gruppen fick använda kastspön för att fånga olika arter tillsammans med Hans. Det var en

lärorik och spännande dag där vi både lärde oss om krabbor och fiske i Västkusten.

TEXT: ADIL SADIKU
FOTO: MAGNUS SVARFVAR
OCH JOHAN AGÅS

Tångskola för nybörjare

Workshopen "Tång" vänder sig till oss som är nyfikna på tångens olika användningsområden. Från livsmedel till hälsa.

-Intresset för tång i Sverige växer, och det forskas mycket på området.

Det säger Johanna Ugander från Höganäs mobila naturskola och naturum Kullaberg. Biolog, tångfantast och vår workshopledare.

-Alger har länge använts i matlagning. Inte minst i Asien.

Det går bra att äta de späda, ljusa skotten direkt som de är. Johanna Ugander bara sköljer dem i kranvatten.

Men det gäller inte tång från Östersjön. Halterna tungmetaller är så höga att vi avråds äta tången därifrån.

"Tång" är ett vardagsnamn på många större alger. Tången saknar blommor. I stället förökar den sig med ägg och spermier, sporer eller

genom att en bit av växten lossnar och driver iväg till en ny växtplats. En klon. Tångplantan saknar också rötter. Den håller sig fast i underlaget med en fästplatta.

Johanna Ugander skördar gärna på plats, skott för skott från ruskorna.

Vi smakar. Det är sätta, umami, lite åt fiskhållet. Gott säger några. Inte min smak, menar andra.

På tången lever även andra arter. Mossdjuret är ett. Spiraldjursmasken ett annat. Innan du äter tång, se till att inga sådana följer med in i munnen, säger Johanna Ugander.

-Fisk presenteras ofta som ett bra livsmedel för att täcka vårt behov av Omega 3. Men det är tången som ger fiskarna sitt rika Omega 3-innehåll.

-Tång är Omega 3 direkt från källan.

Mot slutet av workshopen väntar spa-upplevelsen. Johanna Ugander lägger färsk brunalger från Västkustvattnet i en balja, och håller på hett vatten. Tången ändrar färg och det gröna klorofyllet framträder. Vi stoppar ner händerna i vattnet och känner hur slemmigt det blivit.

-Det är alignater. En skyddsfunktion som alger har för att mossa djuren inte ska fästa på dem.

Huden blir kanske lite klibbig av

Spiralrörsmask.

tångbadet, men när workshopen är slut är händerna fortfarande lite extra mjuka.

LÄS MER OMTÅNG

- <https://tangbloggen.com/>
- Plocka tång & strandväxter. Linnéa Sjögren, Karolina Martinson. Natur och kultur förlag.

TEXT OCH FOTO: THERESE SÄFSTRÖM
MILJÖVERKSTAN I HANINGE

Mossdjur.

Workshopledare Johanna Ugander.

Efter åter en mysig frukost på Tylebäcks konferensanläggning var det dags att knata i väg till dagens workshops. Vi vandrade tillsammans och i ett skogsparti promenerade vi 100 personer på en lång rad under tystnad i flera minuter, en riktigt mäktig upplevelse och fin start på dagen.

Samlingspunkten för förmiddagens workshops var Ranagårdsskolan som är en nybyggd skola som öppnade upp hösten 2024 och där Mikael Lundqvist på Halmstads Naturskola varit delaktig i utformningen av utomhusmiljön.

Här skulle jag delta i en workshop där framför allt ett moment ligger

mig extra varmt om hjärtat, nämligen orientering. Workshopen det handlade om var "Skolgårdsorientering". Marietorps Naturskola i Ystad har tillsammans med pedagogerna på kommunens skolor skapat ett friluftsprogram för årskurs 2 där detta ingår.

Vi fick en introduktion av Hans Nilsson Dahlin och Marit Lundin där de bland annat berättade om samarbetet som sker tillsammans med skolorna och att vi idag skulle få genomföra en skolgårdsorientering där temat vid kontrollpunkterna var biologisk mångfald. Trots full aktivitet på skolgården (det pågick nämligen påskäggsletning) och även i det

Marit och Hans från Marietorps Naturskola.

uteklassrum där vi satt, så lyckades vi förstå vad vi skulle göra.

Vi delade in oss i par och jag fick äran att jobba ihop med Adil Sadiku från Örebro. En skolgårdskarta med sju kontroller inritade, vilka vi skulle besöka i en bestämd ordning, sattes i handen på oss, eller snarare i Adils hand, då jag ville se hur hans orienteringskunskaper var.

Vid varje kontroll fanns sedan en fråga och beroende på vilket svarsalternativ vi bestämde oss för så motsvarade det en bokstav, som vi plockade med. Bokstäverna användes sedan till att bilda ett ord som hade anknytning till dagens tema.

Otroligt nog hade jag och Adil svarat fel på två av frågorna så det blev aningens svårt att få till något vettigt av våra bokstäver. Hans kom då till undsättning och bytte våra felaktiga bokstäver till de rätta och då gick det betydligt lättare.

Jag har själv vid många tillfällen använt kombinationen skolgårdsorientering med uppdrag/uppgifter vid kontrollerna av olika slag och det brukar vara mycket uppskattat av eleverna.

Upplägget går som sagt var att variera på många sätt med allt från frågor, uppdragspapper, lådor med klurigheter med mera. Det går även att genomföra i skolans samtliga ämnen och som bonus så får man ju också lära sig att navigera med hjälp av en karta.

TEXT OCH FOTO: JOHAN AGÅS

Adressändring och medlemskap

Vänd dig Jenny Carlsson om du vill ändra en fakturaadress eller om du har frågor angående medlemskap!
E-mail: jenny.carlsson@naturskola.se
Vill du göra en ändring i adresslistan i detta nummer av Att lära in ute-bladet, maila robert.lattman-masch@nynashamn.se

Kontaktpersoner i styrelsen

Region Norr - Johan Agäs
Region Uppland – Sara Antell
Region Sockholm - Patrik Swede
Region Mitt - Magdalena Rehnberg
Region Öst – Birgitta Sähke
Region Sydväst – Anna Ekblad och Andrea Göök
Finland - Adil Sadiku

Naturskoleföreningens seniorgrupp – Mia Bucht, Britt Eklöf

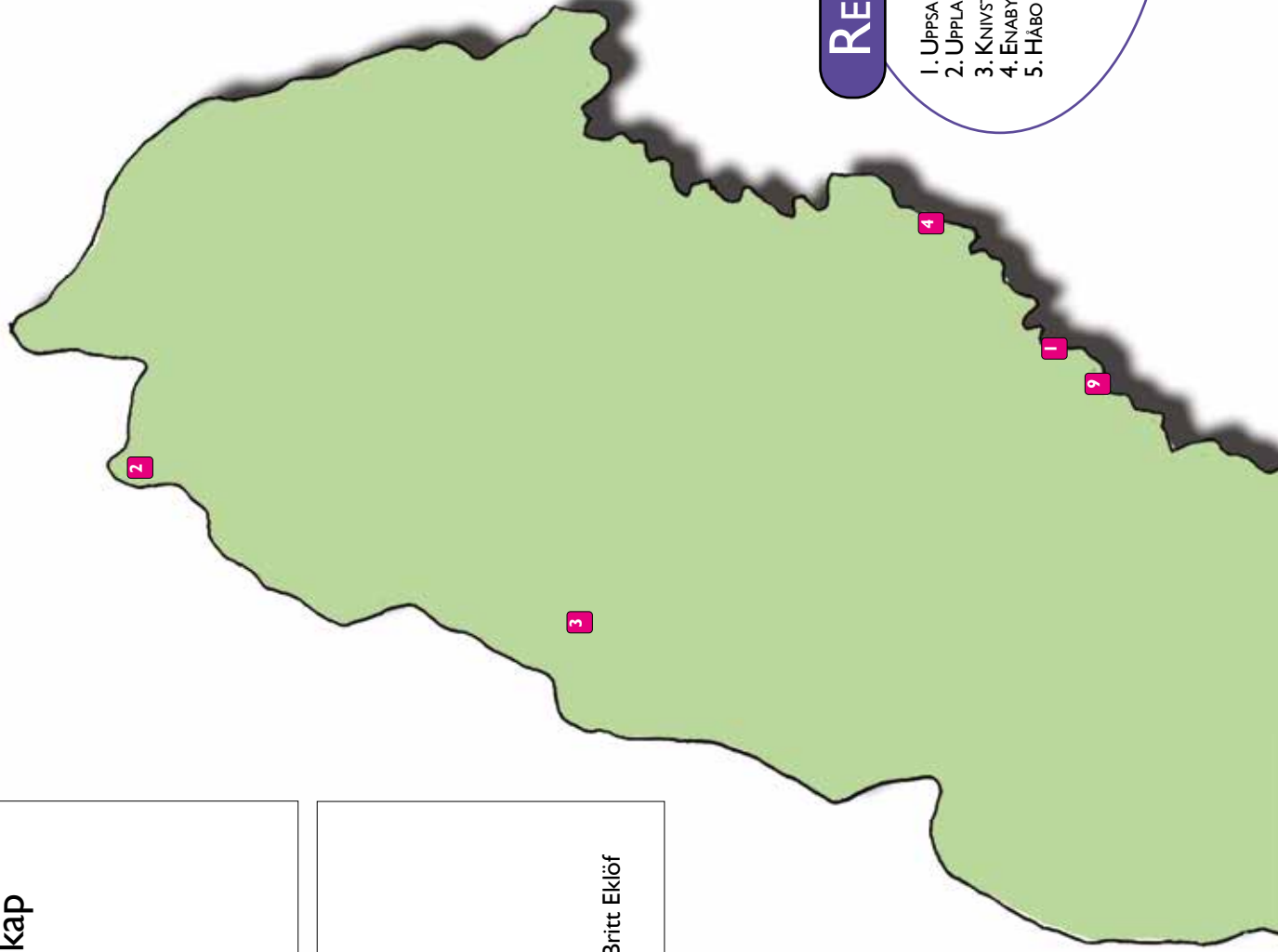
REGION NORR

1. NATURSKOLAN I ÖRNSKÖLDSVIK
2. NATURUM ABISKO
3. NATURUM VINDEFJÄLLEN AMMARNÄS
4. NATURSKOLAN I UMEÅ
6. NATURUM FULUFJÄLLET
7. FALU NATURSKOLA
8. NATURUM DALARNA
9. NATURUM HÖGA KUSTEN
10. ROVDJURSCENTRET DE FEM STORA

REGION UPPLAND

1. UPPSALA NATURSKOLA
2. UPPLANDSSTIFTELSENS NATURSKOLA
3. KNIVSTA NATURSKOLA
4. ENBYGDENS NATURSKOLEVERKSAMHET
5. HABO NATURSKOLA VATTUNÖDEN

Naturskolor
i Sverige
2025

REGION MITT

1. NATURSKOLAN ÅSKÖVIKEN
2. NATURSKOLAN I ESKILSTUNA
3. ÖREBRO NATURSKOLA
4. NATURSKOLAN I LEKEBERG
5. KVARNTORP NATURSKOLA
6. KARLSTADS NATURSKOLA
7. NORA NATURSKOLA
8. NATURSKOLAN I KVARNHAGSTORP
9. KULTURMILJÖVÅRD MÄLARDALEN
10. LEAD FOR ESD

REGION STHLM

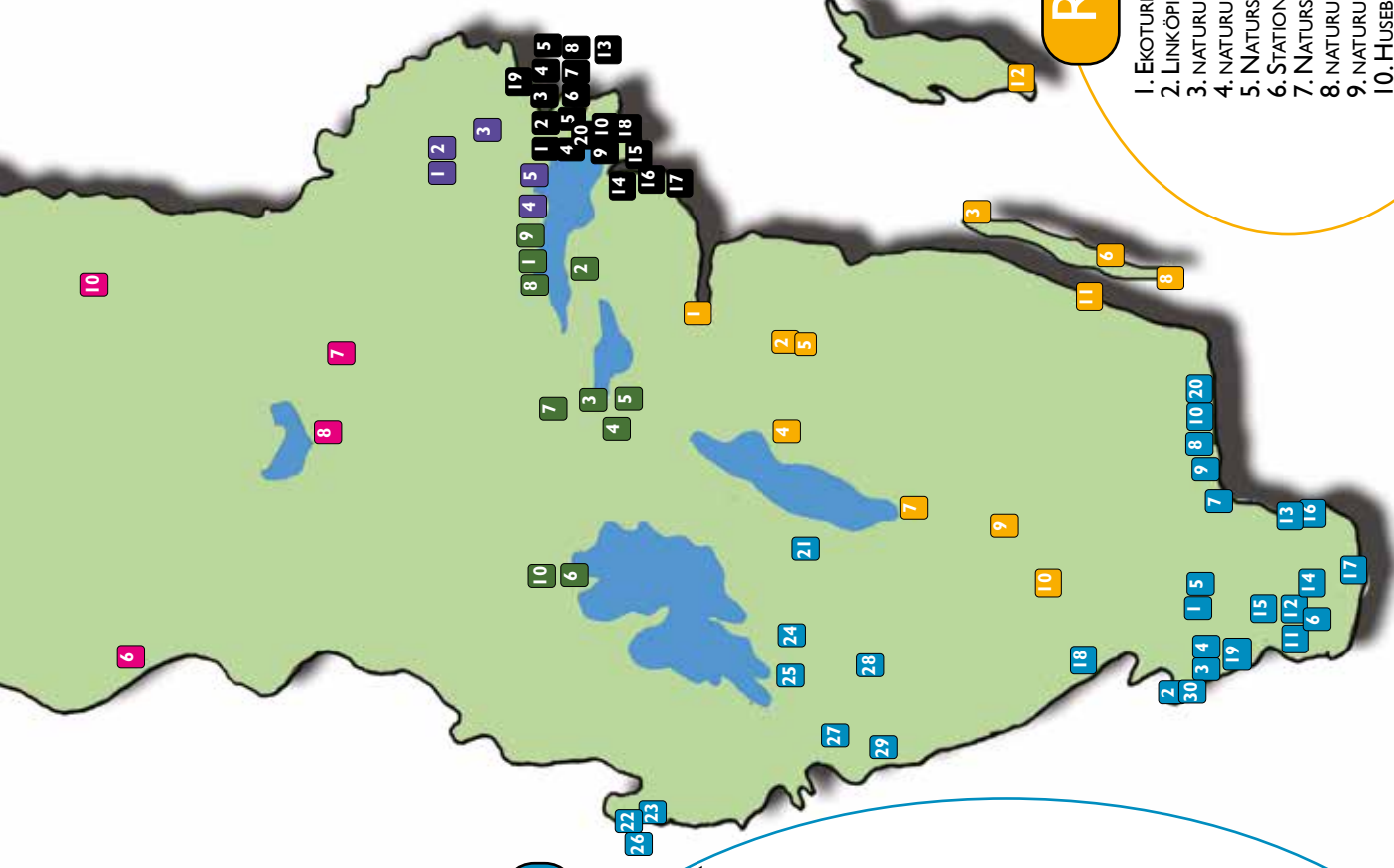
1. SIGTUNA NATURSKOLA
2. UPPLANDS VÄSBY NATURSKOLA
3. NATURSKOLAN I SOLLENTUNA
4. SOLNA NATURSKOLA
5. LIDINGÖ NATURSKOLA
6. EGGEBY GÅRDS NATURSKOLA
7. EKERÖ MILJÖUTBILDNING
8. NATURENS HUS
9. MILJÖVERKSTAN VID FLATEN
10. BOTKYRKA NATURSKOLA/FÄLTBUSSEN
13. TYRESÖ NATURSKOLA
14. SÖDERTÄLJE NATURSKOLA
15. NYNÄSHAMNS NATURSKOLA
16. NYKÖPINGS NATURSKOLA
17. NATURUM STENDÖRREN
18. MILJÖVERKSTAN I HÄNINGE
19. NORRTÄLJE NATURCENTRUM
20. FÄLTABBET STOCKHOLM

REGION ÖST

1. EKOTUREN - MILJÖ- OCH NATURBUSSEN
2. LINKÖPINGS NATURCENTRUM
3. NATURUM BYXELKROK
4. NATURUM TÄKERN
5. NATURSKOLAN EKEN
6. STATION LINNÉ
7. NATURSKOLAN OCH EKOBUSSEN I JÖNKÖPING
8. NATURUM OTTENBY
9. NATURUM STORE MOSSE
10. HUSEBY NATURSKOLA
11. ÖSTKUSTENS VATTENSAMLING
12. NATURUM GOTLAND

REGION SYDVÄST

1. NATURUM SÖDERÅSEN
2. NATURUM KULLABERG
3. FREDRIKSDAL MUSEER OCH TRÄDGÅRDAR
4. MILJÖVERKSTADEN
5. NATURSKOLAN SÖDERÅSEN
6. NATURUM SKRYLLE
7. NATURUM VATTENRIKET
8. IRE NATUR- OCH KULTURSKOLA
9. NATURSKOLAN I SÖLVESBORG
10. NATURUM BLEKINGE
11. NATURSKOLAN I LUND
12. NATUR I FOKUS
13. NATURSKOLAN ÖSTERLEN
14. HÖRJELGÅRDEN
15. STIFTELSEN SKÅNSKA LANDSKAP
16. NATURUM STENSHUVUD
17. MARIETORPS NATURSKOLA
18. HALMSTAD NATURSKOLA
19. NATURSKOLAN I HELSINGBORG
20. TANT GRÖN AB
21. NATURUM HORNBOGASJÖN
22. KOSTERS TRÄDGÅRDAR
23. EKOPARK STRÖNSTAD
24. VARA NATURSKOLA
25. HUNNEBERGS NATURSKOLA
26. NATURUM KOSTERHAVET
27. GÖTEBORGS BOTANISKA TRÄDGÅRD
28. BORÅS NATURSKOLA
29. NATURHISTORISKA MUSEET
30. HÖGANÄS MOBILA NATURSKOLA

Region Norr

FALU NATURSKOLA

(Evis Engman, Anna-Karin Axellie, Gordon Eadie, Sofia Ek, Sari-Eeva Flemström, Wilma Grönberg)
Lilltorpsv. 55
791 94 Falun
Anna-Karin 023-86109
Evis 023-86111, Sari 023-86110
Wilma 023-82100, Gordon 023-86239
naturskolan@falun.se
www.falun.se/naturskolan

NATURSKOLAN I UMEÅ

(Erika Åberg, Agneta Fries, Lennart Wendel, Hasse Lindborg, Matz Glantz)
c/o Maja Beskowskolan
FRidhemsvägen 2
903 37 Umeå
tel: 090-16 50 95, 070-569 03 21
erika.berg@umea.se
www.umea.se/naturskolan

NATURSKOLAN I ÖRNSKÖLDSVIK

(Helene Lyxell och Anders Hägglund)
Strandgatan 21
891 39 Örnsköldsvik
076-035 88 68
www.komtekovik.se/naturskolan
helene.lyxell@ornskoldsvik.se
070-6239794
anders.hagglund@ornskoldsvik.se
076-8297563

NATURUM ABISKO

(Lo Fischer)
Box 26
961 07 Abisko
Tel 0908-78860 070-619 88 60
lo.fischer@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/norrbottn

NATURUM DALARNA

(Åsa Pokela)
Buffils Annas väg 36
793 60 Siljansnäs
asa.pokela@lansstyrelsen.se
naturum.dalarna@lansstyrelsen.se
www.naturumdalarna.se

NATURUM FULUFJÄLLET

(Sofia Tiger)
Box 128
790 90 Särna
076- 80 999 67
010 225 0349 (naturum Fulufjället)
Sofia.Tiger@lansstyrelsen.se
www.fulufjallet.se

NATURUM HÖGA KUSTEN

Skuleberget
870 33 Docksta
tel. 0613- 700 200
info@naturumhogakusten.se
www.naturumhogakusten.se

NATURUM VINDELFJÄLLEN

AMMARNÄS

(Ludmilla Wieslander)
Box 133
924 22 AMMARNÄS
Tjulträskvägen 1, 924 95 AMMARNÄS
010-225 44 61
070-3680165
naturum.ammarnas@lansstyrelsen.se
www.vindelfjallen.se
Facebook: Vindelfjällens naturreservat

STIFTELSEN ROVDJURSCENTRET

DE STORA FEM

Vallmovägen 47
820 40 Järvsö

Region Uppland

KNIVSTA NATURSKOLA

(Sara Antell)
Kasby 13
741 93 Knivsta
tel 073- 826 17 48
edanaturskola@gmail.com
www.upplandsstiftelsen.se

ENABYGDENS

NATURSKOLEVERKSAMHET

(Maria Hjortman, Marie Norelius, Daniel Holm)
Utbildningsförvaltningen
Linbanegatan 12
745 34 Enköpings kommun
Maria 0171-625767
Marie 070-3311917
Daniel 0171-625294
maria.hjortman@enkoping.se
marie.norelius@enkoping.se
daniel.holm@enkoping.se

HÄBO NATURSKOLA VATTUNÖDEN

(Monica Happe Linde, Mari Björinder)
Häbo Naturskola Vattunöden
Mari Björinder
Landstingshuset plan 2
Centrumleden 2
746 32 Bålsta
naturskolan@edu.habo.se

UPPLANDSSTIFTELSENS

NATURSKOLA

(Johan Lindell)
Upplandsstiftelsen
751 85 Uppsala
mobil 076-7687755 (Johan)
johan.lindell@upplandsstiftelsen.se
www.upplandsstiftelsen.se/naturskola

UPPSALA NATURSKOLA

(Anna Aldén, Frida Sjösten, Magnus Holt, Shanti Wittmar)
Hammaraskog
755 91 UPPSALA
Anna 070-8563802
Frida 076-6952630
Magnus Holt 072-574 80 21
Shanti Wittmar 070-856 38 03
naturskolan@uppsala.se
www.naturskolan.uppsala.se

Region Stockholm

LIDINGÖ NATURSKOLA

(Åsa Backlund)
Östra Allén 1
181 65 Lidingö
Tel. 073-913 35 79
lidingonaturskola@gmail.com

BOTKYRKA NATURSKOLA

(Annika Norin, Helena Osswald, Jenny Dagert, Stefan Milivojevic)
Botkyrka kommun
Naturskolan
147 85 Tumba
Helena (förskola)
helena.osswald@botkyrka.se
Jenny Dagert (grundskola)
jenny.dagert@botkyrka.se

Annika Norin, Stefan Milivojevic
faltbussen@botkyrka.se
Botkyrka kommun
Fältbussen
147 85 Tumba
tel: 0708 86 10 77

EGGEBY GÅRDS NATURSKOLA

(Anna Rådström)
Eggeby gård
163 62 Spånga
tel: 08-508 03 897, 0761 20 38 97
anna.radstrom@edu.stockholm.se
emma.wallin@edu.stockholm.se
eggebynaturskola@edu.stockholm.se
www.pedagogstockholm.se/eggebygardsnaturskola

EKERÖ MILJÖUTBILDNING

(Lena Borg)
Box 205
178 23 Ekerö
lena.borg@ekero.se
tel. 073-660 40 13
www.ekero.se

FÄLTLABBET

STOCKHOLMS MOBILA NATURSKOLA

(Charlotte Scherp)
charlotte.scherp.nilsson@edu.stockholm.se
tel: 08-50832293

NORRTÄLJE NATURCENTRUM

(Anna Westerlund)
Färsna gård 1
761 54 Norrtälje
Tel. 0176-184 02, 073-0753627
anna@norrtaljenaturcentrum.se
www.norrtaljenaturcentrum.se

MILJÖVERKSTAN I HANINGE

(Pär Plüschke, Patrik Swede, Therese Säfström)
Rudan center
Rudanvägen 45
136 50 Jordbro
Patrik 08-606 81 99
patrik.swede@haninge.se
Pär 08-606 81 95
par.pluschke@haninge.se
Therese 08-606 96 23
www.haninge.se/miljoverkstan

MILJÖVERKSTAN VID FLATEN

(Lisa Behrenfeldt)
lisa.behrenfeldt@gmail.com

NATURENS HUS

(Frida Thorselius)
Gustafsborgsvägen 20
114 18 Stockholm
08-790 98 57
biologi@vetenskapenshus.se
www.vetenskapenshus.se

NATURSKOLAN I SOLLENTUNA

(Veronica Morin, Ulli Meurling, Sara Eriksson)
Väsby Gård 191 62 SOLLENTUNA
Veronica 0736-652644
Ulli 0739-150259
Sara 0739-152715
naturskolan@edu.sollentuna.se
www.sollentuna.se/uweb/naturskolan

NATURUM STENDÖRREN

(Johanna Öhr, Petra Lundin)
Länsstyrelsen i Södermanlands län
611 86 Nyköping
073-0318105
0155-263180
naturum.stendorren@lansstyrelsen.se

NYKÖPINGS NATURSKOLA

(Anna Holst)
Nyköpings kommun
Helgona Söra
611 94 Nyköping
Anna H 073-426 86 67
anna.holst@nykoping.se
www.nykoping.se/naturskolan/

NYNÄSHAMNS NATURSKOLA

(Robert Lättman-Masch, Ylva Skilberg)
Nynäshamns kommun
Naturskolan
149 81 NYNÄSHAMN
Besöksadress: Sjöudden, Ösmo
Robert 0761258791
Ylva 0761258792
robert.lattman-masch@nynashamn.se
ylva.skilberg@nynashamn.se
<https://nynashamn.se/naturskolan>
www.nynashamnsnaturskola.se

SIGTUNA NATURSKOLA

(Jan-Erik Haggarrsson, Peja Snöbohm, Friedrich Hehl, Martin Linden, Martina Kadin, Valentin Börjeson Hedberg)
Sigtuna kommun
195 85 MÄRSTA
Peja 070-6552365
per.snobohm@sigtuna.se
www.sigtunanaturskola.se

SOLNA NATURSKOLA

(Ninni Reinebo Engström, Kristina Westman, Karolina Jerrå)
Överjärva gård
170 69 SOLNA
Ninni 072 583 10 75
ninni.reinebo-engstrom@solna.se
Kristina 072 583 15 81
kristina.westman@solna.se
Karolina 072 583 15 82
karolina.jerra@solna.se
www.overjarvagard.se

SÖDERTÄLJE NATURSKOLA

(Ulrika Svane, Michaela Jähnke, Malena von Huth, Sofia Heldt)
Södertälje kommun
151 89 Södertälje
Ulrika 08-5230 32 73
Michaela 08-5230 37 68
Malena 08- 5230 33 56
Sofia 08-5230 62 04
naturskolan@sodertalje.se
www.sodertalje.se/naturskolan

TYRESÖ NATURSKOLA

(Jonas Hedlund, Martina Kiibus, Annika Wiberg)
Tyresö kommun
135 81 Tyresö
Besöksadress: Alby friluftsgård, Tyresö
Jonas 070-1698219,
jonas.hedlund@tyreso.se
Martina 070-1698183
martina.kiibus@tyreso.se
Annika 073-6887327
annika.wiberg@tyreso.se
www.tyreso.se/naturskolan
naturskolan@tyreso.se

ULVSÄTTRASKOLAN NATURSKOLAN

Källtorpsvägen 60
176 76 Järfälla

UPPLANDS VÄSBY NATURSKOLA

Kultur och fritid
194 80 Upplands Väsby
Besöksadress: Skeppartorp
naturskolan@upplandsvasby.se

Region Mitt

KARLSTADS NATURSKOLA

(Nina Holm, Catarina Lööf)
c/o Laboratoriet
Kolvigatan 3
653 41 Karlstad
Nina 054-540 29 33
Catarina 054-540 32 53
naturskolan@karlstad.se
skola.karlstad.se/naturskolan

NATURSKOLAN I KVARNTORP

(Jenny Persson, Lisa Runbäck)
Postadress:
Yrkesvux/Naturskolan
Exp. Vialundsskolan
Mexivägen 18
692 75 Kumla

Besöksadress:
Kvarntorp Lugnet 102
Kvarntorp 102
692 92 Kumla
Tel 076-1391031
jenny.persson@skola.kumla.se
lisa.runback@skola.kumla.se

LEAD FOR ESD

(Emma Crawley)
Skolgatan 7
655 60 Molkom
0708-243149
emma@leadforesd.se
www.leadforesd.se

NATURSKOLAN ASKÖVIKEN

(Christina Larsson, Eva Kruse, Jessica Berg, Magdalena Rehnberg, Mikael Stenberg)
Naturskolan Asköviken
Västerås Stad
Grundskoleverksamheten
721 87 Västerås
Bengt 072-1433394
Mikael 072-1433393
Jessica 076-5693633
Magdalena 021-394101
naturskolan@vasteras.se
www.vasteras.se/naturskolanaskoviken

NATURSKOLAN I ESKILSTUNA

(Ann-Sofie Hagen, Magnus Svarfvar, Steven Tremblay)
Postadress: Naturskolan
c/o Skjulsta resurscenter
Skjulstagatan 3 a
632 29 Eskilstuna
Besöksadress:
Skjulsta Kvarnstugan, Eskilstuna
naturskolan@eskilstuna.se
Marlene 070-0862290
Ann-Sofie 070-1566318
Magnus 072-1458968
naturskolan@eskilstuna.se
www.eskilstuna.se/naturskolan

NATURSKOLAN KVARNHAGSTORP

(Hasse Gustavsson)
Hallstahammars kommun
Parkskolan, Parkgatan 25
734 35 Hallstahammar

tel 0220 24221

hans.gustavsson@edu.hallstahammar.se

NATURSKOLAN I LEKEBERG

Fritidsavdelningen
Kultur och Bildningsförvaltningen
Lekebergs kommun
716 81 Fjugesta
Tel 0585-48972, 070-652 94 00
www.lekeberg.se/Barn-utbildning/
Naturskola-i-Sixtorp

NORA NATURSKOLA

(Emma Pettersson)
Älvtorpsvägen 11
713 30 Nora
tel: 073-7106245
emma.pettersson@nora.se

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÄRD

MÄLARDALEN
Storgatan 41
722 12 Västerås

ÖREBRO NATURSKOLA

(Cecilia Bremer,
Malin Bideby, Magdalena Andersson, Adil Sadiku, Antanios Hanna, Ingela Nyberg)
Oljevägen 15
703 82 Örebro
tel 0765513713
naturskolan@orebro.se
www.orebro.se/naturskola

Region Sydväst

BORÅS NATURSKOLA

(Erik Vikstrand)
Navet
Nybrogatan 9A
503 31 Borås
tel 033-41 00 09
erik.vikstrand@navet.com

EKOPARK STRÖMSTAD

Strömstad kommun
Tekniska förvaltningen
Margareta Nordström
Prästängsvägen 30
452 33 Strömstad
Besöksadress: Sältegratan 8
452 90 Strömstad
tel 0526-19 444
ekopark@stromstad.se
www.stromstad.se/ekopark

FREDRIKSDAL MUSEER OCH

TRÄDGÅRDAR

(Åsa Hässlekqvist, Anna Jönsson, Ricky Wrentner)
251 89 Helsingborg
Åsa 0703-934563
Anna 0731-533847
Ricky 0705-904556
asa.hasslekqvist@helsingborg.se
anna.jonsson5@helsingborg.se
hedda.hammer@helsingborg.se
ricky.wrentner@helsingborg.se
www.fredriksdal.se

GÖTEBORGS BOTANISKA TRÄDGÅRD

(Helen Ekvall, Kennert Danielsson, Karen Otto, Stina Johlander)
Carl Skottsbergs gata 22A
413 19 Göteborg
Helen tel. 0703 698879
helen.ekvall@vgregion.se
kennert.danielsson@vgregion.se
karen.otto@vgregion.se
stina.johlander@vgregion.se
www.botaniska.se

HALMSTAD NATURSKOLA

(Magnus Göranson, Eva Axheden, Mikael Lundqvist)
Resurscentrum Lärande Kärnhuset Näs-sjögratan 6
302 47 HALMSTAD
Magnus 070-2765116
magnus.goranson@halmstad.se
Eva 072-1519701
eva.axheden@halmstad.se
Mikael 073-1434180
mikael.lundqvist@halmstad.se

HÖGANÄS MOBILA NATURSKOLA

kommunen@hoganas.se

HÖRJELGÅRDEN

(Hjalmar Dahm)
Hörjelgården (belägen i Sjöbo kommun)
c/o Hjalmar Dahm
Björkenskalsvägen 6
247 45 Torna Hällestad
Tel: 073-3260172
e-post: horjelgarden@gmail.com
<http://skane.naturskyddsforeningen.se/horjelgarden/>

IRE NATUR- OCH KULTURSKOLA

KREATIVUM SCIENCE CENTER
(Eva Eriksson, David Samuelsson)
Kreativum Science Center
Strömmavägen 28
374 32 Karlshamn
ire@kreativum.se
Tel: 0454 563999
0454-563967 (Eva)
0454-563960 (David)

KOSTERS TRÄDGÅRDAR

(Stefan von Bothmer)
Långegärde
452 05 Sydkoster
0526-205 99, 070-600 13 13
stefan@kosterstradgardar.se

MARIETORPS NATURSKOLA

(Hans Nilsson-Dahlin, Marit Lundin)
Piparegränd 3
271 80 Ystad
Besöksadress: Skogvaktarevägen 93
271 60 Ystad
Tel 070-991 70 46
marietorpsnaturskola@ystad.se

MILJÖVERKSTADEN

(Linus Djurberg m.fl.)
Miljöförvaltningen
251 89 Helsingborg
Tel: 042-10 70 81
miljoverkstaden@helsingborg.se
Besöksadress: Fältarpsvägen 60
252 75 Helsingborg

NATUR I FOKUS

c/o Ingegerd Ljungblom
Sunnanväg 237 bv
222 70 Lund
070-67 31 281
naturifokus@gmail.com
www.naturifokus.se

NATURSKOLAN I LUND

(Carolina Lindeblad, Anna Ekblad, Lina Hällström, Anna Rosdal, Erik Hilderson)
Box 41
221 00 LUND
Besöksadress: Svanegatan 9
tel: 046-359 70 60
naturskolan@lund.se
www.lund.se/naturskolan

NATURSKOLAN HELSINGBORG

Skol- och fritidsförvaltningen
Filbornavägen 101
256 61 Helsingborg
0733-105943
cecilia.sorensson@helsingborg.se
pedagogisktcenter@helsingborg.se

NATURSKOLAN SÖLVESBORG

(Pia Nilsson, Mattias Bertilsson)
Yndebyväg 22
294 92 Sölvesborg
tel 0456-81 66 47 (Pia)
tel 0456-81 66 48 (Mattias)
naturskolan@skola.solvesborg.se

NATURSKOLAN SÖDERÅSEN

(Lotta Lundberg)
Stubbaröd
268 76 KÅGERÖD
tel: 0418-81064
lotta.lundberg@ipbo.se

NATURSKOLAN ÖSTERLEN

(Andrea Göök)
Karakäsvägen 45
277 35 Kivik
tel 0414 - 819518
andrea.gook@simrishamn.se

NATURUM BLEKINGE

(Robert Ekholm)
Gymnastiken
Ronneby Brunnspark
372 36 RONNEBY
tel: 0457-168 15
naturum.blekinge@lansstyrelsen.se
www.naturumblekinge.se

NATURUM HORNBOGASJÖN

(Sofie Stålhand)
Hornborgasjön
521 98 BRODDETORP
tel: 010-2245659
sofie.stalhand@lansstyrelsen.se

NATURUM KOSTERHAVET

Sydkoster
Tel: 010-224 54 00

NATURUM KULLABERG

(Helén Thorn Jönsson)
Italienska vägen 323
263 77 Mölle
tel 042-347056, 0768-401505
helen.thorn.jonsson@lansstyrelsen.se
www.kullabergsnatur.se

NATURUM SKRYLLE

(Christina Persson, Marie Sager)
Hardeberga 161
247 91 Södra Sandby
0761-335373 (naturvägledarna)
naturum@lund.se
<http://skrylle.se>

NATURUM SÖDERÅSEN

(Åsa Elfström)
Skärålid 747
264 53 Ljungbyhed
Tel. 0435-44 21 20, 070-663 53 65
naturum.soderasen@lansstyrelsen.se
charlotte.lundberg@svalov.se
www.nationalpark-soderasen.lst.se

NATURUM STENSHUVUD

(Line Persson)
Länsstyrelsen i Skåne län
277 35 Kivik
tel: 0414- 70 882, fax: 0414- 70982
naturum@stenshuvud.se
www.stenshuvud.se

NATURUM VATTENRIKET

(Sam Peterson)
Naturumsvägen 2
291 59 Kristianstad
Tel: 044-13 23 74, 0738-53 23 74
sam.peterson@kristianstad.se
www.vattenriket.kristianstad.se

STIFTELSEN SKÅNSKA LANDSKAP

(Åsa Johansson, Anders Larsson)
Stiftelsen Skånska Landskap
Fulltofta 4058
242 94 Hörby
Tel: 0768-87 18 83
asa.johansson@skanskalandskap.se
anders.larsson@skanskalandskap.se
www.skanskalandskap.se

TANT GRÖN AB

Ekorrvägen 2
371 42 Karlskrona

VARA NATURSKOLA

(Anna Bergqvist-Svensson)
Nästegårdsskolan
Götgatan 9
535 30 Kvänum
Tel: 0512-31602 Fax: 0512-92685
Mobilnr: 076-8330622
naturskolan@vara.se

VÄSTARVET**GÖTEBORGS NATURHISTORISKA MUSEUM**

(Lotta Backman, Maria Carlsson)
Box 7283
402 35 Göteborg
Lotta tel. 010-441 42 33
lotta.m.backman@vgregion.se
maria.carlsson@vgregion.se

Region Öst

Ekoturen

(Anette Aspegren-Göldorff)
c/o Anette Aspegren-Göldorff
Sotaregatan 8
603 62 Norrköping
tel. 070-286 22 06
anette@ekoturen.se
www.ekoturen.se

Huseby Naturskola

(Marie Mårtensson)
Huseby Bruk AB
Gamla smedjan
340 32 Grimslov
0470-75 20 97
naturum@husebybruk.se
www.naturumkronoberg.se

Linköpings Naturcentrum

(Yvonne Davidsson)
Lasarettsgatan 1
58229 Linköping
013-206268
076-322752
linkopingsnaturcentrum@calluna.se
www.linkopingsnaturcentrum.se/natur-skola

Naturskolan Eken

(Carina Brage, Eva Lunnbäck)
Linköpings naturskola
Åkersbergsgatan 5
582 52 Linköping
Tel 0708-81 23 36

Tranås Naturskola

(Susanne Davidsson)
Junkaremålsskolan
573 82 Tranås
Susanne 070-336 97 18
susanne.davidsson@tranås.se

Naturum Gotland

(Laila Asterhag)
Vamlingbo Prästgård
623 31 Burgsvik
Tel: 010 - 223 96 90
laila.asterhag@lansstyrelsen.se
www.naturumgotland.se

Naturum Takern

(Malin Granlund Feldt)
Glänäs
590 22 Väderstad
malin.granlund-feldt@lansstyrelsen.se
www.naturumtakern.se

Naturum Ottenby

(Liselotte Wetterstrand Waldenström)
Ottenby 401
380 65 Degerhamn
0485-66 12 00
naturum@ottenby.se
www.naturum.ottenby.se

Naturum Store Mosse

(Martha Wägeus)
Store Mosse Nationalpark
330 33 Hillerstorp
0370-23792, 070-5682849

Naturum Trollskogen

(Marie Larsson)
Trollskogsvägen 20
380 75 Byxelkrok
Tel. 070-630 58 65
marie.larsson@lansstyrelsen.se

Naturskolan och Ekobussen i

Jönköping

(Hannah Smith, Ulrika Franke)
Jönköpings kommun
Utbildningsförvaltningen
Västra Holmgatan 34 A
553 23 Jönköping
Hannah 036-102272
hannah.smith@jonkoping.se
Ulrika 036-106497
ulrika.franke@jonkoping.se
www.upptech.se

Östkustens Vattensamling

Renate Foks
c/o Kalmar kommun
Box 611 391 62 Kalmar
Tel 0480-450173
www.vattensamling.se/skolan/

Station Linné

(Dave Karlsson)
Ölands Skogsby 161
386 93 Färjestaden
Tel. 0485-385 84
info@stationlinne.se
www.stationlinne.se

Utanför Sverige

Borga Naturskola

(Pia Lindström)
Miljövården
PB 23
06101 Borgå
Finland
pia.lindstrom@borga.fi
+358-40 760 5520
www.borga.fi/naturskola

Karleby Naturskola,

Ungdomscentrum Villa Elba
(Markku Hukari, Heidi Vidjeskog, Markus Nisula, Emilia Eteläaho)
Sandstrandsvägen 60
67100 Karleby
Finland
luontokoulu@villaelba.fi
www.villaelba.fi/sv

Kvarkens Naturskola

(Tessa Turtonen)
Rantalinna, Strandgatan
65100 Vasa, Finland
tessa.turtonen@naturochmiljo.fi

Náttúruskóli Reykjavíkur

(Ævar Adalsteinsson)
Senter för utiskole
Frístundamiðstöðin Gufunesbæ
v/Gufunesveg 112
Reykjavík
Island

Naturskolan Uttern

(Pia Bäckman, Linda Sointu)
Bergkullavägen 1
00390 Helsingfors, Finland
pia.backman@naturochmiljo.fi

Bangatan 65 B 3
10300 Karis, Finland
linda.sointu@naturochmiljo.fi

Åbolands Naturskola

(Emilia Nordling, Maija Kaunismaa, Jonas Heikkilä)
Strandgatan 30
21600 Pargas, Finland
emilia.nordling@naturochmiljo.fi
maija.kaunismaa@naturochmiljo.fi
jonas.heikkila@naturochmiljo.fi

Ålands Naturskola

(Linda Valve, Annika Holmström)
Jomalagårdsvägen 16
AX-22150 Jomala, Åland
linda.valve@naturochmiljo.fi
annika.holmstrom@naturochmiljo.fi
www.naturochmiljo.fi

Utomhuspedagogiskt Escape Room

Under fredagsförmiddagens andra pass, strax innan vi skulle gå tillbaka och avsluta årets årsmöteskonferens, fick jag och femton naturskolekollegor förmånen att uppleva ett roligt och upplevelsebaserat äventyr i tre grupper.

Sölvesborgs utomhuspedagogiska centrum (SUC) med Mattias "Berra" Bertilsson i spetsen introducerade på ett bra sätt innan vi kastade oss in i dagens uppdrag.

Hur kan man då koppla samman ett upplevelsebaserat lärande med Escape Room på ett lustfyllt och spännande vis kanske ni undrar?

På detta sätt skulle jag säga! Med hjälp av ett enkelt program (Google Forms) kunde vi både digitalt och fysiskt ta oss vidare. Att skapa ett digitalt Escape Room är inte så svårt utan det är bara fantasin och ämnet som sätter gränserna.

Vi fick tillsammans testa på ett litet Escape Room som ledde oss genom ett spännande äventyr med Olle Olja och hans framfart i Blekinges skärgård. Fokus låg på hur Östersjön mår för närvarande. Östersjön är idag ett av världens mest förorenade hav med en död havsbotten av en yta större än Danmark. Övergödning,

överfiske, utsläpp av miljöföreningar av olika slag med mera har gjort Östersjön till ett hav i kris.

Uppgiften var att tillsammans få fast Olle Olja, som går under namnet "Havsbanditen". Olle har ett rykte kring sig att vara sjövild och saknar all form av respekt för natur och miljö. Han har bland annat setts kasta ut saker från sin oljetanker rätt ner i havet, hållt ut gifter samt tjuvfiskat.

Kustbevakningen har redan försökt att konfrontera honom kring anklagelserna, men Olle är inte ombord på sin oljetanker. Hans besättning säger att han gett sig ut i skärgården. Det är som att leta efter en nål i en höstack att hitta honom ute bland alla Blekinges öar och skär.

Nu gällde det att hjälpa Kustbevakningen att hitta ledtrådar så att havsbanditen kunde ställas inför rätta! Ute i havet har Olle nämligen lämnat efter sig tre spår som vi behövde hitta. Spåren kunde vi hitta i närområdet och vi fick också ett tips om att spana efter sjömärken. Vid varje spår kunde vi sedan lösa en fysisk uppgift som belönades med en siffra för att till slut lyckas ro uppdraget i hamn/land.

Genom en spännande kombination av digitala uppgifter och roliga fysiska

uppgifter och med en touch av äventyrspedagogik kunde vi efter en intensiv halvtimme fånga in Olle och förhoppningsvis få honom på bättre tankar. Troligen har vi nu tagit ett litet steg framåt till att Östersjön kan få börja må lite bättre.

TEXT OCH FOTO: JOHAN AGÅS

Mattias "Berra" Bertilsson från Sölvesborgs Naturskola höll i workshopen.

Vad händer med slamsuggan?

Platsen är en liten nyanlagd damm vid Ranagårdsskolan i närheten av Tylösand. Här var vi ett tiotal deltagare som samlats för en workshop under namnet "Vad händer med slamsuggan när tusenårsregnet kommer?" Dammen ligger precis bredvid en skolgård med mycket sparsam vegetation i form av kortklippt gräsmatta runtom och ända fram till vattnet. Trots det finns ändå en del olika små mikrobiotoper att finna.

Målad biotop

Vi delades in i tre små grupper om vardera 2-3 personer och varje grupp fick en målad bild på biotop i mikroformat, för att utifrån den leta upp en plats som bäst motsvarar det på bilden. Vår grupp fick en bild som föreställde gröna grässtrån samt lite gula färger uppe som lätt kunde tolkas som blommor. Med den bilden i handen var uppgiften att hitta en sådan plats i det direkta närområdet. Det hittade vi på en plats vid vattenbrynet där det fanns lite högre grönt gräs än i den omgivande kortklippta gräsmattan. Gula blommor saknades dock men det vissna fjolårsgräset fick stå för den gula färgen. Det fanns också knappa decimeterlånga stenar på samma plats. Här fanns alltså en liten mikrobiotop som skiljde sig lite från omgivningen.

Fantasidjur

Nästa uppgift var att hitta på och skapa

ett fantasidjur med naturmaterial och formbar lera som workshopledarna hade tagit med. Djuret skulle vara något som passar i just den biotopen. Låt oss kika närmare på den varelsen som vi skapade för denna plats.

Djuret i fråga fick bli en typ av snäcka som lever vid vattenbrynet. Den byggdes med lera och strån (färska och fjolårs). Den gjordes i naturlig storlek som var ca 10 cm lång, d.v.s. med svenska mått en

riktigt stor snäcka. Den fick ett långt skal med en spetsig bakdel. Huvudet tilldelades både en mun för att äta växter med och sticksnabel för att fånga djur – alltså en allätare. Snäckan lever i kantzonen till vattnet men kan också gräva ner sig med den spetsiga bakdelen. Den rör sig både på land och i vattnet. En annan egenskap är två långa paddelfötter, en på vardera sida på kroppen som gör att den kan simma snabbt vilket är en fördel vid jakt på bytesdjur i vattnet.

Djuret skulle ju sen också få ett namn och med tanke på paddelfötterna och den spetsiga bakdelen som den kan gräva ner sig med så fick den namnet spjutpaddelsnäcka.

Scenario

Den slutliga uppgiften var att få ett framtida klimatscenario och resonera hur det skulle påverka det skapade djuret. I spjutpaddelsnäckans fall handlade det om ett riktigt tusenårsregn med ihållande kraftiga skyfall och översvämningar som följd. Hur kommer spjutpaddelsnäckan klara det här?

Jo, det visade sig när vi resonerade

kring detta att spjutpaddelsnäckan ändå skulle kunna klara tusenårsregnet med sin goda simförmåga och att den med sin spetsiga bakdel kunde gräva ner sig på botten. En följd blir då att från att ha levt i vattenbrynet, delvis på land och delvis i vatten, så skulle spjutpaddelsnäckan i framtiden med klimatförändringarna bli mer strikt vattenlevande och alltmer lämna själva strandzonen.

Monsterfiltreraren

Det fanns fler grupper med andra varelser och andra klimatscenarier, till exempel monsterfiltreraren – ett stort ryggradslöst djur som filtrerar småorganismer ungefär som bardvalar. I det fallet var klimatförändringen ett massivt vulkanutbrott med följd av askstoft i atmosfären som hindrar mycket av solljuset och därmed kallare klimat. Monsterfiltreraren i dammen skulle få kortare sommarperioder och längre perioder i någon slags halvvala till följd av minskad födotillgång. Resultatet skulle då bli att de minskar i antal och att de som överlever blir mindre i storlek.

Moment

Workshopen för med sig flera

spännande moment:

- Att leta upp en biotop (i mikroformat) utifrån en bild och diskutera vad som kan finnas där i form av olika organismer.
- Låta fantasin flöda att tänka ut ett fiktivt djur som kan passa att leva i den miljön.
- Att kreativt skapa detta djur med lera och naturmaterial.
- Viktiga och intressanta diskussioner kring klimatförändringar och anpassningar som går att resonera kring och välja ut flera olika framtida klimatscenarier. Vilka djur kan klara förändringarna? Vilka gör inte det? Hur kan anpassningarna ske?

Spännande uppgift

Det är ett intressant sätt att arbeta med biologisk mångfald, anpassningar och klimatförändringar. Det går att välja många olika scenarier, allt från torka till översvämningar, bränder, vulkanutbrott, längre köld- och värmeperioder. Det finns mycket att bolla med här och skruva på. Temat passar nog bäst för lite äldre åldrar, kanske mellanstadiet och högstadiet och gärna att de då har arbetat lite med biotoper och evolution innan fältbesöket för att bättre kunna ta sig an den spännande uppgiften.

TEXT OCH FOTO: MIKAEL STENBERG
NATURSKOLAN ASKÖVIKEN

Foto: Birgitta Sainke

Malin Gustavsson är grundskolelärare på Blackebergsskolan F-6. Hon har stor erfarenhet av att ha lektioner utomhus året runt med olika klasser. Redan under lärarstudierna fick hon intresse för att ordna lektioner ute. De flesta ämnen fungerar bra ute, särskilt aktiviteter där det ska pratas och diskuteras mycket så är ljudmiljön bättre, berättar hon i en intervju i slutet av pandemin.

Boken som släpptes förra året är i A4-format innehåller till största delen beskrivningar av övningar och kopieringsunderlag. Här finns fem rubriker:

- Ringövningar
- Lärandepromenader
- Parövningar
- Lära i leken
- Värdegrundsövningar

Boken innehåller många rutor med tips och rutor med rubriken Vad kan gå fel? Hur gör man då? Det är bra för alla som inte är lika erfarna att vara ute och ha lektioner. Och det blir också ett kvitto på att författaren har autentiska erfarenheter som hon delar med sig av.

Visst går det att känna igen en del av aktiviteterna, men det är som vanligt, vi gör dem på olika sätt, vi gör dem till våra egna. Här finns till exempel 36-leken, men på ett annat sätt. Här finns också klassikern Under hökens vingar. I Malins versioner kan höken fråga: Vilket tal? som vi är vana vid. Men här kan höken också fråga: Vilket landskap? What fruit? Vilket värtecken? Det är på tiden att en grundskolelärare kommer ut med en bok om hur vi kan ha undervisning utomhus. Malin vet att lärarna inte har tid att ordna med olika uppdragskort och har därför fyllt boken med kopieringsunderlag.

Förhoppningsvis kan boken bidra till att fler lärare vågar sig ut med sina elever. Kanske boken också kan bidra till att de som vågar sig ut sedan också hittar till Att lära in ute-serien när de vill gå vidare och utveckla sina lektioner.

TEXT: ROBERT LÄTTMAN-MASCH
NYNÄSHAMNS NATURSKOLA

Bok om uteklassrummet

NATURRUTAN

Några minnen ur jubileumsboken

Under en vinterdag med Tyresö Naturskola uppe i skogen. Åk 2-eleverna hade fikat och började kika runt. En tjej hade gått lite längre än de andra. När hon passerade mig sa hon högt för sig själv:

- Jag har upptäckt världen, jag gick vilse och hittade rätt!

Mitt första årsmöte i Nyköping. Vi stod där i cirkel och jag kände att - i detta gäng vilar trygghet och harmoni. Underbara människor!

Sitter vid elden med en klass i åk 4. En groda kommer hoppande och vi sitter tyst och bara tittar på grodan som hoppar mot oss och sen hoppar rakt in i elden..... och dör. En chock för mig och alla barn.

Vi lämnar vägen och går in i skogen. Följer en stig genom en trivialskog. Plötsligt öppnar sig en glänta. Träden är stora och höga. Grön mossa täcker marken. Fnöshtickor växer på en död björk. En elev från ett av kommunens rikare områden ser storögd ut och utbrister:

- Vilken bra grafik det var här!

Utvärdering efter en dag med forntida teknik på naturskolan. På frågan varför vi behöver kunna det här svarar en elev i åk 3:
- För att komma vidare i livet.

Naturskoleföreningen
=
Inspiration
Glädjerikt
Gemenskap
i
naturen

Naturskolekonferensen i Halmstad
2025. Foto: Birgitta Sähke

ATT LÄRA IN UTE-SERIEN

Beställs på www.outdoorteaching.com

Läromedel från www.outdoorteaching.com

Att lära in matematik ute 2, 2012, bok av Molander, Bucht, Wejdmark, Lättman-Masch, 218 kr inkl moms.

Att lära in engelska ute 2, 2016, bok av Lotta Carlegård. 218 kr inkl moms.

Leka och lära matematik ute. Förskolan. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 218 kr inkl moms.

Leka och lära språk ute. Förskolan. 2017, Bok av Molander, Bucht, Engman, Axellie 218 kr inkl moms.

Play and learn mathematics outdoors. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 218 kr inkl moms. Engelsk översättning av boken ovan.

Att lära in ute året runt, andra rev. uppl. 2011, bok av Lättman-Masch och Wejdmark, Nynäshamn Naturskola, 218 kr inkl moms. B

Att lära teknik ute, andra rev. uppl. 2017, bok av Carina Brage. 218 kr inkl moms.

Att lära in svenska ute, andra rev. uppl. 2016, bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Wohlin, Persson, Grantz, Lindblad, Sang. 218kr inkl moms.

Att lära in SFI ute, 2019, bok av Grantz, Lindblad, Lättman-Masch, Wejdmark, Wohlin. 218kr inkl moms.

Att lära in ute. Övningar i bakfickan. 2013, bok av Molander, Bucht, Lättman-Masch, Wejdmark 99 kr inkl moms.

Leka och lära naturvetenskap och teknik ute. andra rev. upplagan 2020. Bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Jacobsson, Persson, Ekblad. 299 kr inkl moms.

Att lära in ute för hållbar utveckling, 2015, bok av Behrenfeldt, Brömster m.fl. 299 kr inkl moms.

Learning in the outdoor classroom, 2015, antologi på engelska med aktiviteter från olika böcker i Att lära in ute-serien. 130 kr inkl moms.

Att lära in de globala målen ute. 2019. Finns **att ladda ner gratis på** www.outdoorteaching.com

Småkryp på land, bok av Molander och Bucht, 69 kr inkl moms.

Hantverk, estetik och slöjd, 2015, bok av Ingemar Nyman, 249 kr inkl moms.

Naturkontakt, berättelser, bok av Ammi Wohlin, 60 kr inkl moms.

Andra läromedel inom utomhusundervisning

Arbeta med naturvetenskap på ett lekfullt sätt i f-3 2018 bok av Helena Osswald och Ewa Wiklund, Natur och kultur

Utomhusdidaktik, bok av Lundegård, Wickman, Wohlin, Studentlitteratur

Friluftslivets pedagogik: en miljö- och utomhuspedagogik för kunskap, känsla och livskvalitet. Bok av Britta Brügge, Matz Glantz och Klas Sandell (red.) 2018 (5e reviderade uppl.). Liber, Stockholm.

Utomhuspedagogik - Lärmiljö, närmiljö och det utvidgade klassrummet. Antologi 2019

Utomhuspedagogik som kunskapskälla : närmiljö blir lärmiljö. 2007.

Utomhusundervisning - En handbok, Maria Hammarsten 2022.

Välkommen in i naturen, omarbetad och nyinspelad 2012, finns på iTunes, Gerd Strandberg, gerd.strandberg@gmail.com

Med öppna ögon, musik-CD, Gerd Strandberg, gerd.strandberg@gmail.com

Matematikmusik, musik-CD, Gerd Strandberg, gerd.strandberg@gmail.com

Bland vattenfisar och virvelbaggars i Vattenriket, 50 kr inkl moms + porto. Beställs genom sam.peterson@kristianstad.se